

O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA AVTOMOBIL YO‘LLARINING RIVOJLANTIRISH CHORA-TADBIRLARI

Qodirov Alisherxon Obidjon o‘g‘li

Annotatsiya: O‘zbekiston Respublikasida avtomobil yo‘llarining rivojlantirish chora-tadbirlari davlatning zamonaviy infratuzilmasini shakllantirish, iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotini ta‘minlash, aholining farovon yashashini qo‘llab-quvvatlash hamda hududlar o‘rtasidagi transport aloqalarini mustahkamlashning asosiy yo‘nalishlaridan biri sanaladi. Respublikada avtomobil yo‘llari transport tizimida muhim o‘rin egallaydi, chunki qalqon va kamarbasta mintaqalar o‘rtasida barqaror harakatlanishni kafolatlash, yuk va yo‘lovchi tashish hajmini oshirish, hududlarning iqtisodiy salohiyatidan samarali foydalanish imkoniyatini beradi. Shu sababli, avtomobil yo‘llarining rivojlantirish chora-tadbirlari davlat siyosati va strategik rejalar doirasida alohida ahamiyat kasb etadi. Ushbu maqolada O‘zbekiston Respublikasida avtomobil yo‘llarining rivojlantirish chora-tadbirlari haqida ma‘lumotlar berilgan.

Kalit so‘zlar: avtomobil yo‘llari, rivojlantirish, infratuzilma, modernizatsiya, investitsiyalar, transport, logistika, hududiy taraqqiyot, rekonstruksiya, ekologik xavfsizlik, samaradorlik.

Avtomobil yo‘llarining yaxshilanishi hududlarni bir-biriga bog‘lash, aholini zamonaviy va xavfsiz yo‘lovchi tashish xizmatlari bilan ta‘minlash, kichik va o‘rta biznes subyektlarining rivojlanishiga zamin yaratish, logistika hamda sanoat korxonalari faoliyatini jadallashtirishda muhim omil hisoblanadi. Jumladan, mamlakatda transport sohasini ilg‘or texnologiyalar asosida modernizatsiya qilish, mavjud avtomobil yo‘llarini rekonstruksiya qilish va yangi yo‘llarni qurish bo‘yicha doimiy ishlar olib borilmoqda. Bular natijasida aholining ijtimoiy hayot darajasi oshmoqda, iste‘mol bozorlari kengaymoqda, eksport va import salohiyati oshib, tashqi iqtisodiy aloqalar mustahkamlanmoqda. Avtomobil yo‘llarining sifatini oshirish uchun kuzatilayotgan asosiy chora-tadbirlar qatoriga yo‘llarni zamonaviy standartlar asosida rekonstruksiya qilish va kapital ta‘mirlash, yangi tarmoqlar barpo etish, xavfsizlik choralari kuchaytirish, ekologik va muhitga mos texnologiyalarni joriy qilish, yo‘llarning xizmat ko‘rsatish muddatini uzaytirish va harakatni transformatsiya qilishga xizmat qiladigan infratuzilmani kengaytirish kirib boradi. Bundan tashqari, avtotransport harakati uchun qulayliklarni oshiruvchi, yo‘l infratuzilmasini zamon talablariga moslashtirishga qaratilgan loyihalarning amalga oshirilishi yo‘llarga tushadigan yuklamani kamaytirishga hamda ularni samarali boshqarishga yordam bermoqda. Shu bilan birga, avtomobil yo‘llarining rivojlantirilishi doirasida texnik xizmat ko‘rsatish tizimini takomillashtirish,

zamonaviy texnika va asbob-uskunalar bilan ta'minlash, xodimlar malakasini oshirish, soha uchun ilg'or mutaxassislarni tayyorlash hamda ilmiy-tadqiqot ishlarini kuchaytirish singari yo'nalishlar alohida e'tiborga olinadi. Davlat dasturlari asosida yo'llarning rekonstruksiya qilinishi, zamonaviy ko'priklar, aylanma yo'llar, yo'l o'tkazgichlar va tepaliklar qurilishi, yo'l bo'yidagi infratuzilmani rivojlantirish, avtoturargohlar, dam olish maskanlari, servis xizmatlarini tashkil etish kabi masalalar yuzasidan keng ko'lamli ishlar amalga oshirilmoqda.[1]

Yo'llarning xizmat ko'rsatish sifatini yaxshilash maqsadida yo'l qismlarini aniq va bilimli boshqarish, yangi materiallar va texnologiyalarni joriy etish, iqlim va relyef xususiyatlarini inobatga olish, ekologiya talablariga ham e'tibor qaratilmoqda. Xususan, asfalt-beton aralashmalar, tosh va beton poydevorlar, zamonaviy yorug'lik signallari va belgilari, aholiga qulaylik tug'diradigan ko'rsatkichlar ishlatilmoqda. Bu esa transport sohasining sarf xarajatlarini kamaytirishga, harakat ishonchligini oshirishga, foydalanuvchilarning xavfsizligini ta'minlashga xizmat qiladi. Yo'l infratuzilmasini rivojlantirish uchun zamonaviy axborot-kommunikatsiya texnologiyalaridan foydalanish ham asosiy ahamiyat kasb etmoqda. Bu borada harakat xavfsizligini oshirish, transport oqimini samarali boshqarish, yo'lovchilar uchun qulayliklar yaratish, raqamli xizmatlardan keng foydalanishga imkon beruvchi loyihalar amalga oshirilmoqda. Masalan, yo'llardan foydalanishni raqamli monitoring qilish, avtomobil harakatini nazorat qilish tizimlarini kengaytirish, xavfsizlik va harakat tezligini optimallashtirish dasturlarini joriy qilish natijasida yo'llarning holati yaxshilanmoqda. Shu bilan birga, yo'llar bo'yida zamonaviy svetoforlar, xabar beruvchi tablolari, nazorat-kamera tizimlari o'rnatilmoqda.[2]

Avtomobil yo'llarining barpo etilayotganda turg'unlik va tabiiy ofatlardan himoya qilish ham muhim hisoblanadi. Uzoq muddatli va mustahkam yo'l tarmoqlari qurilishi, mustahkam ko'priklar, muhandislik inshootlari, sel va qum ko'chishi, suv toshqinlari, qar qoplamalari va boshqa tabiiy ta'sirlardan asrab qolish uchun moslashtirilgan texnologiya va usullardan foydalanilmoqda. Bunday yondashuv harakat xavfsizligini ta'minlashga, avtotransport vositalarining uzluksiz harakatlanishini kafolatlashga, xizmat ko'rsatish muddatini uzaytirishga imkon bermoqda. Shu orqali transport harakatini barqarorlashtirish bilan birga yo'lovchi va yuk tashishda har tomonlama qulaylik yaratiladi. Bundan tashqari, avtomobil yo'llari qurilishiga moliyalashtirish mexanizmlarini takomillashtirish ham muhim sanaladi. Investitsiya va kredit liniyalari orqali yo'llarni rivojlantirishga yetarli mablag' yo'naltirilmoqda. Xalqaro moliyaviy institutlar, chet el investorlarini jalb qilish, davlat-xususiy sheriklik asosida yangi infratuzilma loyihalarini amalga oshirish natijasida avtomobil yo'llarining tarmog'i kengaymoqda. Bu esa yo'llar qurilishiga zarur resurslar va texnologiyalarni jalb etish, loyihalarning iqtisodiy samaradorligini oshirish, ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish sohalarining rivojlanishini ta'minlashga yordam bermoqda.[3]

Yo'l infratuzilmasi rivoji davlat byudjeti, mahalliy daromadlar, xalqaro grantlar va kreditlar hisobiga amalga oshiriladi. Bu esa bosqichma-bosqich barcha yo'l tarmoqlarini ta'mirlash va yangilashga imkon yaratadi. Transport sohasida huquqiy, texnik va tashkiliy mexanizmlar, yo'l qurilishi va ekspluatatsiyasi bo'yicha zamonaviy standartlar qabul qilinmoqda. Tegishli idoralar va vazirliklar hamkorligida nazorat va monitoring tizimi yo'lga qo'yilib, harakat xavfsizligi va yo'llarning holati muntazam tekshirib borilmoqda. Yangi yo'llar qurilishida va mavjud yo'llarni rekonstruksiya qilishda xalqaro tajriba ham samarali tatbiq qilinmoqda. Zamonaviy qurilish texnologiyasi, ekologik toza materiallar, energiya tejankor usullar, iqlimga mos xo'jalik yondashuvlaridan foydalanilmoqda. Shu sababli, avtomobil yo'llarining xizmat muddati uzaymoqda, ta'mirlash va foydalanish xarajatlari qisqarmoqda. Yo'llar bo'yida zamonaviy xizmat ko'rsatish maskanlari, avtobus bekatlari, dam olish joylari infratuzilmasi ham kengaymoqda. Avtomobil yo'llarining rivoji mamlakat iqtisodiy salohiyatini oshiradi, ichki va tashqi bozorlarga avtomobil transporti orqali tez va arzon yetkazib berish imkonini yaratadi, hududlar o'rtasidagi transport aloqalarini mustahkamlaydi. Shuningdek, ichki turizmning rivojlanishiga, aholi o'rtasida savdo va xizmatlar hajmining oshishiga olib keladi. Aholining bandligini ta'minlash, mahalliy ishlab chiqaruvchilar va yetishtiruvchilar mahsulotlarini bozorlarga yetkazishda asosiy rol o'ynaydi.[4]

Avtomobil yo'llari va ularning infratuzilmasi rivojlantirilishi transport-eksport salohiyatini kuchaytiradi, mamlakatning xalqaro tranzit imkoniyatlarini kengaytiradi, xorijiy hamkor va investorlar uchun jozibador muhit yaratadi. Shu bilan birga, sanoat mintaqalarini portlar, aeroportlar, temir yo'l uzellari bilan samarali bog'laydi, logistika markazlari va boshqa infratuzilma obyektlari faoliyatiga xizmat qiladi. Chora-tadbirlarni amalga oshirishda davlat organlari, mahalliy hokimliklar, tegishli vazirliklar, xalqaro va mahalliy investorlar, jamoatchilik va iqtisodiy subyektlarning hamkorligi muhim ahamiyat kasb etadi. Amalga oshirilayotgan islohotlar natijasida mamlakat transport infratuzilmasi tobora zamonaviy va raqobatbardosh bo'lib bormoqda, zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalar hayotga joriy qilinmoqda. Transport harakaviyligining oshishi, mamlakat aholisining uy-joy, ish joylariga tez va xavfsiz harakatlanishi, ijtimoiy xizmatlar, sog'liqni saqlash va ta'lim muassasalari, madaniyat va dam olish joylariga qisqa vaqt ichida yetib borish imkoniyati yanada kengaymoqda. Aholining harakatlanish xarajatlari kamayadi, zamonaviy avtomobil yo'llari kompaniyalar va bizneslar uchun foydali muhit yaratadi, hududda iqtisodiy faollik oshadi.[4]

Transport infratuzilmasi sohasida amalga oshirilayotgan islohotlar davomida zamonaviy yo'l infratuzilmasini ilgari surish, avtomobil yo'llari sifatini jahon standartlariga moslashtirish, xizmat ko'rsatish turlarini kengaytirish, harakat xavfsizligini ta'minlash va yo'llardan samarali foydalanish asosiy yo'nalishlar sifatida tanlangan. Shuningdek, barcha yo'l tarmoqlari, ayniqsa, mintaqaviy va

qishloq yo'llarning ahvoli muntazam ravishda yaxshilanib bormoqda. Davlat siyosatida transport infratuzilmasi islohoti ustuvor o'rin egallab, iqtisodiy va ijtimoiy taraqqiyotning muhim omili sifatida e'tirof etilmoqda. Samarali va zamonaviy avtomobil yo'llari xalqaro tashishlar, ichki tranzit, turizm va tadbirkorlikni rivojlantirish bo'yicha zamonaviy infratuzilmaning muhim tarkibiy qismidir. Yo'llarni rivojlantirish chora-tadbirlari kelgusida mamlakat eksport-import salohiyatini oshirishga, investitsiya muhitini yaxshilashga, xalqaro tashishlarda ishtirokini kengaytirishga qaratilgan. Avtomobil yo'llarining rivojlantirilishi ekologiyaga nisbatan salbiy ta'sirlarni kamaytirish, atrof-muhitni asrash bo'yicha ham chora-tadbirlar ko'rilmoqda. Yo'llar qurilishida va rekonstruksiya jarayonlarida ekologik xavfsizlik talablari, yashil texnologiyalar, suv va tuproq muhofazasi, chiqindilarni qayta ishlash va tiklanish jarayonlariga alohida e'tibor beriladi. Bu esa, atrof-muhit muhofazasi tamoyillariga muvofiq, ijtimoiy va iqtisodiy taraqqiyotning muvozanatli rivojlanishiga olib keladi.[5]

Yo'llarni samarali boshqarish, sifatli ekspluatatsiya va xizmat ko'rsatish sohalarida ham chora-tadbirlar belgilangan. Yo'l infratuzilmasini mustahkamlash uchun dizayn va ekspluatatsiya usullarini doimiy yangilab borish, virtual loyihalash, zamonaviy muhandislik tuzilmalarini joriy etish kengayib bormoqda. Bu esa sifatli, bardavom va ekologik xavfsiz yo'l tarmoqlarini yaratish imkonini beradi. O'zbekiston Respublikasida avtomobil yo'llarining rivojlantirish chora-tadbirlari iqtisodiy baraka, tashqi iqtisodiy aloqalar, logistik qulayliklar, ichki transport xizmatlarining sifatini oshirish, hududiy raqobatbardoshlikni kuchaytirishga xizmat qiladi. Mamlakat avtomobil yo'llari zamonaviy infratuzilmaning negizini tashkil qilib, iqtisodiy islohotlarning samaradorligini oshirish, xalqaro transport tizimiga integratsiyalashish va aholining ijtimoiy hayot darajasini yuksaltirish yo'lida muhim omil bo'lib xizmat qilmoqda.[6]

Xulosa: Xulosa qilib aytganda, O'zbekiston Respublikasida avtomobil yo'llarining rivojlantirilishi uchun amalga oshirilayotgan keng ko'lamli chora-tadbirlar, davlat siyosati, zamonaviy texnologiyalar va innovatsiyalar, iqtisodiy va ijtimoiy o'sish uchun mustahkam zamin yaratmoqda. Ushbu sohada olib borilayotgan doimiy islohot va yangilanishlar natijasida mamlakat yo'l infratuzilmasi zamonaviy, xavfsiz va samarali bo'lib bormoqda. Endilikda, zamonaviy yo'l tarmoqlari va infratuzilmasi O'zbekiston taraqqiyotining poydevori sifatida iqtisodiy salohiyatning uzluksiz o'sishi, transport-logistika tizimining rivojlanishi va aholining farovon yashashi uchun xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Abdullaeva, N. (2019). "O'zbekiston transport tizimida avtomobil yo'llarining zamonaviy holati va rivojlanish istiqbollari". Transport va Logistika, 2(5), 17–25.

2. Akbarov, S. (2017). "Avtomobil yo'llarini qurishda xalqaro tajriba va O'zbekiston amaliyoti". *Zamonaviy Ilm*, 5(2), 94–99.
3. Jalilov, M. (2018). "O'zbekiston Respublikasida avtomobil yo'llari infratuzilmasini rivojlantirishning dolzarb masalalari". *Iqtisodiyot va Innovatsion Texnologiyalar*, 6(3), 31–39.
4. Karimov, O. (2021). "O'zbekiston avtomobil yo'llari infratuzilmasining rivojlanish bosqichlari". *Avtotransport*, 4(2), 18–26.
5. Mamatqulov, A., & Rasulov, X. (2020). "Mintaqaviy rivojlanishda avtomobil yo'llarining ahamiyati". *Hudud, Iqtisodiyot va Taraqqiyot*, 8(1), 49–56.
6. Nazarov, K. (2022). "Avtomobil yo'llari rekonstruksiya va ekologik xavfsizlik muammolari". *Texnika Va Texnologiyalar*, 10(2), 53–60.
7. Qodirov, B. (2019). "Transport infratuzilmasi modernizatsiyasida investitsion loyihalarning o'rni". *O'zbekiston iqtisodiyoti*, 11(6), 62–69.
8. Tojiboev, U. (2018). "O'zbekiston Respublikasida avtomobil yo'llari tarmoqlarini kompleks rivojlantirish istiqbollari". *Ilm-Fan, Ta'lim va Taraqqiyot*, 4(2), 72–81.